

The Purpose of Jewish Redemption

In the Writings of Rabbi Ben Zion Meir Chai Uziel

A class by Rabbi Yonatan Y. Halevy

הגיוני עוזיאל: שער כ"ח – הגאולה ותעודתה פרק א' / הגאולה ותעודתה

שאלה יותר גדולה נצנצה במחשבתו של משה באומר: "וכי אוציא את בני ישראל ממצרים", הלא ימצאו בהם חלשים ומוגי לב שיאמרו: טוב לנו עבוד את מצרים. על השאלה הראשונה השיבו ה' לאמר: "כי אהיה עמך" [שם ג,יב]. אם אמנם התנאים הטבעיים והמצויאותיים יחזקו את לבם של המושלים העריצים לבטוח בכחם וגבורתם, אם לבם הערל יכבד משמוע קול שועת עשוקים, אם לבם יהיה קשה כאבן ולא ירגישו בפרפורי הנפש של עם נדבה ונרמס תחת רגליהם הגסות והאכזריות - אבל קול אלקים הנשמע מפי נביאיו הנאמנים יכניעם, וידו החזקה והגדולה תכריעם, כי אני "אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר" [שם ד,יב], "והרביתי את אותותי ואת מופתי בארץ מצרים" [שם ז,ג]. ועל השאלה השנית משיבו ואומר: "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך - בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" (שם ג,יב). רש"י ורשב"ם פרשו חזון הסנה הוא האות, אבל אם כן יהיה סוף הפסוק בהוציאך את העם וכו' מאמר מוכרת שאינו קשור לא לפניו ולא לאחוריו, הרמב"ן מפרש: "וזה לך האות" - אל העם, "כי אנכי שלחתיך" - אליהם, כי "בהוציאך את העם" - תעבדון וכו' אבל פירושו קשה יותר, שהרי האות השני גם כן צריך לו אות, וערכך - ערבא צריך.

תעודת הגאולה היא האות היותר גדול על הצלחתה, כי רק בהכרת התעודה יתאזר בגבורה האדם והלאום לעשות גדולות ונצורות, ולפי גודל הרעיון התעודתי - כן יתגבר האדם לפעול ולעשות, להעפיל ולעלות, וכן תשרה עליו רוח אלקים, רוח עצה וגבורה, חכמה ותבונה, למלוי תעודתו, ולפי גדלות רעיון התעודה ופעולות הגשמתה, כן יוסיף להשפיע כבוד והוקרה בעיני כל העמים מסיבב.

ספור זה בכל פרטיו, מתוך דרך נכונה לגאולתנו העתידה: לא בחיל ולא בכח ולא בכסף, ולא בלשון מדברת גדולות ובשפה דיפלומטית נשפיע הוקרה וכבוד, הכרת הצדק וזכות ירושתנו וגאולת ארצנו, לעיני העמים האלה שבידם נמסר שטר חרותנו ומפתחות חומרת ארצנו, אבל בקול אלקי ישראל ואלקי עולם באמר להם, כה אמר ה': השיבו לישראל את חרותו ואת ארצו אשר נתתיה לו לנחלה, ואל כל הגולה נאמר: "על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים... אמרי לערי יהודה הנה אלקיכם" [ישעיה מ,ט].

ערי יהודה בבנינם ובפריחתם על ידי בניה השבים אליה בשלהבת אש קדש, כוכבי אור בדמותם של בתי כנסיות ובתי מדרשות, מוסדות חנוך דתי ומדעי, בתי חסד וצדקה ומוסדות עזרה אחוית וחברותיה, הזרועים בכל

שונה ונבדלת במהותה ואיכותה גאולת ישראל מגאולתם של כל העמים. ההיסטוריה העולמית עשירה מאד בספורים של מלחמת עמים לפריקת עול מושליהם הזרים, ולשחרורם של העמים הנכבשים במדיניותם ולאומותיהם, עמים אלה שלא גלו מארצם, ובכל שעת הכושר הרימו נס המרד, ובתרועת מלחמה השיבו להם את ארצם ועצמאותם, חרותם וגאולתם. אבל עם ישראל מראשית היותו הכריז ואמר: לא בכח ולא בחיל - אלא ברות! הקבלה המסורתית אומרת: השביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה ולא ימרדו באומות (כתובות קי"א,א), וגואלו הראשון בשליחותו הראשונה אל מלך מצרים דבר לאמר: "שלח את עמי ויעבדוני" [שמות ז,טז]. וכן אמר משה בשליחותו האחרונה אל פרעה: "וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר: צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא" (שם יא,ח), וכן אומר נביא הגאולה המקווה בחזונו: "כה אמר ה' אלקים הנה אשא אל גוים ידי ואל עמים ארים נסי, והביאו בניך בחצן ובנותיך על כתף תנשאנה" (ישעיה מט,כב).

נקל מאד לקרוא את העם למלחמת מרד ושחרור, אבל קשה מאד לקרוא אותם לאמונה של גאולה פלאית זו ולהכשרתם לזכות בגאולה זו. החלשים והספקנים יביטו על חזוק נבואי זה כעל דמיון פנטסטי ואופטימיסמוס נפרז, ועל כל מעצור שבדרכם יצעקו ויאמרו מי בקש זאת מידכם: "ירא ה' עליכם וישפוט אשר הבאשתם את ריחננו... לתת חרב בידם להרגנו" [שמות ה,כא].

הגע עצמך שגם משה אדון הנביאים הרהר בשאלה [זו] בשעה שהוא נקרא למלאות שליחות כבירה ונפלאה זו, ושואל ואומר: "מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים" (שם ג,יא), מי אנכי כי אלך אל פרעה זה האומר: "לא ידעתי את ה'" [שם ה,ב], ונותן את עצמו למלך מושל ושליט בכח וגבורתו, ואינו מסוגל לשמוע אלא בקול צחצוח חרבות, הגפת תריסין ושפעת קלגסין, ולא קול דרישת הצדק המדבר אל הלב והמצפון, מי אנכי כי אלך אל פרעה - לא בחרב וחנית, ולא בצבא ערוך למלחמה, ואף לא בלשון דיפלומט, או לשון מדברת גדולות של גאה ויהיר, אלא בקול דורש צדק, חופש ודרור. במה אשכנע אותו להביאו לידי הכרה צודקת ומחייבת, להוציא את טרפו מפיו ולא לתת בעיניו את חן העם, והכרת זכות חרותו וכבודו בין כל העמים שחשבוהו לעבד עולם, נבוה וחדל אישים?

פנות ישובינו, הם קול מבשר לציון בירת ממלכתנו, ולירושלים עיר קדשנו – מרכז לאומיותנו לגאולתנו העתידה. בהכרת תעודת הגאולה נוסף כח ועז להתאחד בלב ונפש להקריב קרבנות עולמים, להדוף את כל המכשולים והמעצורים הפנימיים והחיצוניים, ולהתקדם ולהגיע אל גאולתנו ותעודתה.

מה היא תעודתנו הנוספת לנו בשובנו אל הארץ?

א. ישראל בגלותו לא רק שמר את אוצרו הטוב אשר הגלה איתו עמו בצאתו מן הארץ, ולא רק שמר את דמותו הלאומית בצביונה וטהרתה, אלא גם העשיר והגדיל את אוצר ספרותו בהלכה ואגדה, בפרושי ודרושי על תורה שבכתב וחזון נביאיו, ובספרות עשירה ומגוונת שהיא כרכה דכולה ביה, ונותן כבוד ותהלה לעם ישראל ותורתו.

מזויין בנסיונות מרובים ובכחות עצומים בשדה העבודה והמסחר, התעשייה והטכניקה, ובכחות מדיניים שידעו לנהל את מדינתנו בפנימיותה וחצונותה בדעת והשכל, ולהביא קדמה והתפתחות בכל ענפי החיים הישוביים של ישראל מארצות פזוריו אל ארץ מולדתו. **ישראל בשובו אל ארצו הוא קרוא לצרף וללבן, לשפר ולהעשיר את ספרותו התורנית והמדעית, לתת מנת חלקו ביד רחבה ונדיבה בספרותה המוסרית והמדעית של האנושיות כולה**, לבנות ארצו השוממה, לפתח אוצרותיה ולשפר את ישובה, **ועם זה לסלול את הדרך לאסירי הגולה לעלות אל ארצם ברנה**. לפתח כשרונותיהם הנחנקים שלא ראו אור בהיותם בארצות הנכר, ולהבטיח חופש היחיד והצבור, האזרח והתושב, בדעתו ומצפונו, בגופו, רכושו ונפשו, כדברי נביא הנחמה והגאולה לאמר: "כה אמר ה' בעת רצון עניתיך וביום ישועה עזרתיך ואצרך ואתנך לברית עם להקים ארץ להנחיל נחלות שוממות, לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו על דרכים ירעו ובכל שפיים מרעיתם" (ישעיה מט, ח-ט).

אולם אפיקים אלה, בכל חשיבותם אינם אלא חלק מתעודת הגאולה - **ולא הכל!** תעודתנו לא תהיה שלמה אם לא יצורפו אליה שני יסודות עיקריים וכולליים, והם: הקמת שכינתא מעפרא, הוצאתה מגלותה והחזרתה לירושלים עיר הקדש ולעם היושב עליה, והפצת קרני אורה ממנה לכל העולם כולו: עתידה ירושלים להיות מטרפול ופנס לאומות העולם, והם מהלכים לאורה, מה טעם - "והלכו גויים לאורך" [ישעיה סג, ג] (ילקוט שמעוני ישעיה ס רמ"ז תצ"ט).

ישראל בגלותו יכול היה רק להגן על קיומו, ולשמור את צביונו הלאומי, ולהשפיע על אחרים מדעותיו ותורתו – רק **בשב ואל תעשה**, בהתנגדות אילמת ובמחאה דוגמתית. אומות העולם שואלים את ישראל ואומרים: "מה דודך מדוד" שכל כך אתם נהרגים עליו, וישראל משיבים ואומרים: נגיד לכם מקצת שבחו - "דודי צח ואדום" [שיר השירים ה, ט"ז] (מכילתא בשלח שירתא פ"ג). מקצת שבחו - הלכה שאינה מצטרפת למעשה, לפי שאין ביכולתנו להעמיד משפטי התורה על תלם, **ובשובנו אל**

הארץ, תעודתנו הראשית היא לצרף את ההלכה אל המעשה, ולהראות את זיוה והדרה של שכינת הקדש השרויה בעם ישראל, שלמותה ורוממותה של היהדות ותורתה במדיניותה שכלה צדק אהבה ומישרים, ובשופטיה האוביקטיביים בהחלט, שומרים משפט ועושים צדקה בעבודה חרוצה לישראל, וחלוקה צודקת ותמימה מברכת אלקים בארצו לכל אזרחיה ותושביה, במוסריותה הנעלה מאד מאד, ובאחדותה ושלומה הפנימי בכית וברחוב. **כל הדברים האלה בהצטרפותם יחד מביאים לידי גלוי שכינה, ולידי הגשמה מלאה של דרישת ה' מאת עמו** לאמר: "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כך אתפאר" [ישעיה מט, ג], ויעודו על ידי נביאיו לאמר: "והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך" (שם סג, ג).

ב. תעודתה של היהדות היא לקרוא לשלום את כל האדם ללאומיהם וגוייהם, ממלכותיהם וארצותיהם. **גאולת ישראל אינה גאולה עצמית, אבל היא גאולת כל האדם ממלחמותיו המרובות והמשכלות, ומעבודתו לדעות זרות ואמונות טפלות ולממלכות עריצות, או לצביעות דתית מזויפת**. אין היהדות שואפת לשנוי סדרי עולם וערכי החיים, אבל שאיפתה הגדולה היא לבטל השלטונות המדינית והדתית שהיא עושקת ורוצצת, מכניעה ומשעבדת, מושלת וכובשת בכח החרב והזרוע: אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות [ברכות לד, ב. סנהדרין צא, ב]. **וזו שעתידה להבטל בימות המשיח – אינה רק לגבי ישראל, אלא כלפי כל האנושיות כולה**. לא המלכות המזוינת בצבאה ובשוטריה תהיה המושלת, לא כח חצוני יכריח את האדם לצדק ומשפט, אבל ההכרה המצפונית ודעת אלקים אמת – היא ורק היא תהיה השופטת ומושלת, וכדברי ה' על ידי נביאו לאמר: "וישמי פקודתך שלום ונוגשך צדקה" (ישעיה ס"ז), וכפירושו המוצלח של גאון דורנו מהר"י [יחזקאל] ליבשיץ [מרבני פולין. גלב"ע 1932] בספרו החשוב "המדרש והמעשה" (בראשית פ' ויצא ד' נ"ה): השלום עצמו יהיה המפקד, והצדקה עצמה תהיה הנוגשת לעשות שלום וצדקה בארץ.

שלום עולמי זה יביא שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, **בין ישראל לעמים, ובין ישראל לאביהם שבשמים, ובין האדם לאלקיו**, "ומלאה הארץ דעה את ה'", "והיה ה' למלך על כל הארץ" [ישעיה יא, ט]. זכריה יד, ט.

כל הדברים האלה, בצרופם ואחודם, מהוים את תעודת גאולתנו, ומתוך הכרת תעודה זו נתאזר חיל למלאות את תעודתנו.

יאמרו הספקנים והקטנים קצרי הראות ומצומצמי המחשבה: יהירות היא זאת לחשוב את עמנו הקטן במספרו והדל בכחותיו, שיוכל להביא מהפכה כזאת בעולמנו, והלא נגאלנו פעם ופעמים – וחדשות לא נראו בארץ, ולהיפך גם אנו תעינו כצאן והלכנו אחרי זנותם. ואנו נאמר: **יהירות היא השאיפה של שלטון התנשאות**

שלטונות העריצות של שלטון הגבור בחלש ממנו: "וכתתו חרבותיהם לאתים... ולא ילמדון עוד מלחמה" [מיכה ד, ג], "וגר זאב עם כבש לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה'" (ישעיה יא, רט).

רעיונות נאצלים ושאיפות נעלות אלה נולדו עם הלאום היהודי וגדלו עמו והם מצפים להתגשמותם בחיים.

גאולה זו לא נתגלתה קצה, אבל היא מוכרחה לבוא בדרך **איבולוציאה הדרגתית**, כחזונו של יעקב אבינו – אבי שבטי יה – בחלומו: "והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" [בראשית כח, יב], עולים ויורדים בירידה שהיא צורך עליה, עדי הגיעם אל נקודת הגובה, ואל המעלה העליונה של מלכות שמים בארץ, והתעלות ארצית לגבהי מרומים, או בדרך **ריבולוציאה** – מהפכה עולמית שתשמיד רשע וזדון מהארץ וישלוט במקומה צדק ומשפט, חסד ואמת, שלום ואהבה ביום "ה' הגדול והנורא" (יואל ג, ד).

גאולת ישראל שמביאה בכנפיה גאולת עולם, תבוא **בעתה** אשר יעד לה יוצר העולם ומנהיגו ואלקי ישראל ומושיעו, אבל גאולה זו מקווה יום יום, ובידינו **להחישא** אם נכשיר את עצמנו, נזכך את מחשבתנו, ונקריב קרבנות אהבה על מזבח גאולתנו: "אני ה' בעתה אחישנה" [ישעיה ס, כב], זכו – **אחישנה**, לא זכו – בעתה (סנהדרין צח, א).

הנזכה לכך בדורנו זה, או הנסלול דרך גאולה עולמית לבנינו אחרינו להשלים את גאולתנו? ותשובתנו צריכה להיות **כן וכן!** וזו היא תפלתנו התמידית לאמר: "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו לאורו". בתפלה ובמעשים נכשיר את עצמנו לגאולה, ונזכה לראות בעצמנו התגשמות מלאה של יעוד נביאי קדשנו לאמר: "כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה" [ישעיה ס, ב].

והשתלטות על החלש בכח הבשר והזרוע, אבל השאיפה להתרומם אל פסגת ההצלחה האנושית, ולהרים אתנו את כל עולמנו – זו היא שאיפה נאצלה שכל עם וכל לאום צריך ומחויב לשאוף אליה, ולהשיגה בדרך שלום ואהבה, מדע והשכלה. השואף לגדולות ושוקד עליהם, משיג אותם בזמן קרוב או רחוק, כי השאיפה יוצרת הכח והמחשבה, והקטנים שאין להם בעולמם אלא שאיפות קטנות ופעוטות, יכלו ויאבדו הם ושאיותיהם. נגאלנו פעם ופעמים על ידי שלוחים גבורי הרוח, וגאולתם חיה וקיימת עוד בקרב נפשנו, נצוצי אורה אלה עוממו במקצת ונשארו חבויים במעמקי הנפש, אבל כולם עתידים להלכד לשלהבת יה ולהדבק באור האלקים שממנו תשועת עולמים: משל למהלך בדרך עם דמדומי חמה, בא אחד והדליק לו הנר וכבה, ובא אחד והדליק לו הנר וכבה, אמר מכאן ואילך איני ממתין אלא לאורו של בקר, כך אמרו ישראל: עשינו לך מנורה בימי משה וכבתה, בימי שלמה וכבתה, מכאן ואילך אין אנו ממתנים אלא לאורך, שנאמר: "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור" [תהלים לו, י], וכן הקב"ה אומר: "קומי אורי כי בא אורך" [ישעיה ס, א] [ילקוט שמעוני ישעיה ס רמ"ז תצ"ט]. "באורך נראה אור", וכל העמים ילכו לאורנו, ובחזונו הנבואי של נביא הגאולה לאמר: "כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה, והלכו גויים לאורך ומלכים לנגה זרחה" (שם ב-ג).

תעודה נאצלה זו המבדילה בין ישראל לעמים, נובעת מהאמונה היסודית של עם ישראל בהשגחת האלקים בעולמו, והנהגתו המסתורית הנפלאה. דרכי ההשגחה האלקית לפי השקפתה של היהדות, אינה מצטמצמת רק בדרכי בני אדם ועלילותיהם לתת לאיש בדרכיו וכפרי מעלליו, אבל היא מנהלת את כל האדם באישו ובמינו לחפצו ורצונו, להרמת האדם אל תעודתו, וממנה נמשכת ההכרה בצדק החברותי התכוף והמוחלט לכל אשר נברא בצלם, ושאינו נדחה מפני כל דבר אחר, צדק שאינו יודע כל פשרות וויתורים. עולם בלי צדק ובלי קדושה אלקית, היא צורה מכוערת ומבהילה. כל העולם כולו וכל מקרי התבל אינם אלא פועלי צדק להשלמת צדק האלקי. עולמות נהרסים ועולמות אחרים נבנים תחתיהם, ממלכות מושלות בכיפה מטילות את ממשלתן והשפעתן בכל העולם האנושי, מרכזות את כל האמונות האליליות באוצר האקרופולים או הקפיטוליים, ובהריסתן של הממלכות נהרסות גם כל האליליות למיניהם, ונשמדות כל העריצות ושלטונות הזדון והרשע. גזרת מלך היא שיפלו בונים ביד סותרים, גזרת מלך היא שתתפשט מלכות רומי על כל העולם כולו (יומא י, א). מהתפשטות מלכותית זו תצמח תשועה עולמית, מלכות רוחנית בדמותו של מלך דוד עושה משפט וצדקה, שכל העמים אליו ידרושו והיתה מנוחתו כבוד [ראה ישעיה יא].

תשועה עולמית שתביא בכנפיה יום הדין הגדול והנורא שבו יעמדו לדין כל עושי רשעה, יגזור כליה על כל